

Implementation of the institute of juror translator as novation in the national legal system

Впровадження інституту присяжного перекладача як новація в національній правовій системі

Olesia Chepys, Alina Yuska

Key words:

juror translator, judicial translation, register of court translators, official translation of legal documents.

Ключові слова:

присяжний перекладач, судовий переклад, реєстр судових перекладачів, офіційний переклад юридичних документів.

Постановка проблеми. Інститут присяжного перекладача вже став усталеною практикою в багатьох розвинених країнах Європи і має широкий спектр застосування. Коли під час судового розгляду сторони є представниками різних національностей і розмовляють різними мовами, виникають складності в спілкуванні, зростає потреба в послугах професійного перекладача. За таких обставин присутність кваліфікованого лінгвіста необхідна, як і присутність адвоката, а сам усний переклад стає безпосередньою частиною судового процесу. Перекладач, що працює в суді, повинен добре орієнтуватися в праві, знати мову на відповідному рівні та розуміти, наскільки важлива точність перекладу, має виконувати переклад так, щоб включити все, що було сказано, водночас він не повинен намагатися змінювати або доповнювати сказане. Судовий перекладач має забезпечити взаєморозуміння між учасниками судового процесу та судом на всіх етапах судового розгляду.

Однак інститут судового перекладача не обмежується здійсненням усного перекладу в залі суду, сюди входить також і усний переклад у відділку поліції, в імміграційному відділі, послугами судового перекладача користуються під час проведення досудового розслідування, а також у численних ситуаціях, коли потрібен офіційний переклад документів.

Тому важливість і вагомість інституту судового перекладача, а також його відсутність у законодавстві України, що спричиняє низку нерегульованих питань, зумовлює актуальність наукової статті, а дослідження наявних проблем у цій сфері є важливим науково-практичним завданням, оскільки адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) у контексті введення запропонованого новітнього інституту стане ще одним важливим кроком до інтеграції України в ЄС, що наразі є одним з основних пріоритетів зовнішньої політичної діяльності України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інститут присяжного перекладача й окремі аспекти цієї проблематики досліджували вітчизняні вчені, а саме: Р. Савчук, І. Бунова, В. Маляренко, Л. Максименко, Л. Костіна, Е. Демський, Н. Антонюк, Г. Денисенко, Т. Кузик, О. Мархевка, Ю. Головацька, Ж. Васильєва-Шаламова, Л. Олексієнко, Т. Ганічева, та закордонні науковці: А. Винников, Dietmar Dokalik, Mira Kadric, Erich Prunc, Martin Weber.

Методологія дослідження. Під час написання наукової роботи використано такі загальнонаукові методи, як: аналітичний, метод узагальнення, а також такі спеціально-юридичні методи, як порівняльно-правовий метод і формально-юридичний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Присяжний (акредитований) перекладач – це особа, уповноважена відповідним органом державної влади на здійснення офіційного перекладу юридичних документів.

Розглянемо, як здійснюється правове регулювання діяльності присяжного перекладача на прикладі Польщі.

Польський присяжний перекладач – це особа, уповноважена міністром юстиції Республіки Польща на офіційний переклад юридичних документів.

Польське законодавство передбачає більш високі вимоги до осіб, які будуть здійснювати саме офіційний переклад юридичних документів. Зокрема, крім наявності диплома, присяжний перекладач повинен скласти *спеціальний кваліфікаційний іспит*, який засвідчує його здатність здійснювати переклад з відповідної мови як в усному, так і в письмовому режимі¹.

Якщо говорити про Україну, то в цьому питанні наявна прогалина, яка має не зовсім сприятливі наслідки на практиці. Зокрема, у нормах Цивільного процесуального кодексу зазначається, що перекладачем може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови іншою, а також особа, яка володіє технікою спілкування із глухими, німими чи глухонімими².

Тобто можна дійти висновку, що єдиним критерієм, на основі якого визначається вільне володіння іноземною мовою є диплом. Однак не завжди такий рівень знань іноземної мови достатній для того, щоб цілком задовольнити потреби судочинства. Наявність диплома філолога не є гарантією дійсно якісного юридичного перекладу. У такому разі звичайне володіння іноземною мовою не гарантує, що в розрізі фахової юридичної термінології залучений перекладач може повною мірою об'єктивно правильно сприяти здійсненню правосуддя, а отже, і захисту прав і свобод особи, що, власне, і є одним з основних завдань правосуддя загалом.

У **Польщі** процедура складання кваліфікаційного іспиту присяжного перекладача досить складна, оскільки його приймає Державна кваліфікаційна комісія, яка скликається і розпускається рішенням міністра юстиції¹. Членами комісії є фахівці, які призначаються особливим порядком.

На практиці досить невелика кількість перекладачів складає цей іспит, оскільки ж саме він підтверджує наявність в особи фахових навичок юридичного перекладу, то ця ситуація в Польщі лише підтверджує нашу тезу про те, що для здійснення перекладу юридичної інформації самого диплома недостатньо, а його наявність не означає автоматично вміння здійснювати складний переклад специфічної юридичної термінології, юридичної тематики, яка майже завжди має свої нюанси, неправильне розуміння і сприйняття яких легко може призвести до неправильного перекладу.

Після успішного складання вищезазначеного іспиту, особа отримує свідоцтво присяжного перекладача, яке видається їй міністром юстиції Польщі і засвідчує можливість виконання її професійних обов'язків (відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону Республіки Польща «Про професію присяжного перекладача»)¹.

Тобто присяжний перекладач є **акредитованим перекладачем**, який уповноважений міністром юстиції Республіки Польща саме на **офіційний переклад** юридичних документів.

В Україні офіційним перекладом є переклад, засвідчений нотаріально. Його вимагають для надання в державні інстанції. Однак на практиці далеко не всі країни приймають переклад, зроблений українським перекладачем, навіть засвідчений нотаріально, оскільки міністерства інших країн часто вводять акредитації та сертифікації для перекладачів, наприклад, як у Польщі.

Це спричиняє чимало незручностей для наших громадян. Оскільки особа шукає перекладача, потім нотаріус засвідчує справжність підпису перекладача, після чого особа відносить такі документи за власною потребою в інстанції ЄС, а їх просто не приймають.

Присяжний переклад в установах ЄС потрібен майже завжди, коли надаються документи з України. На практиці це численні ситуації: укладення шлюбу, підтвердження водійських прав, здійснення окремих правочинів у суді.

Отже, щоб зменшити адміністративну тяганину для наших громадян доцільно ввести інститут присяжного перекладача в Україні за прикладом Польщі.

Відповідно до ст. 13 Закону Республіки Польща «Про професію присяжного перекладача», присяжний перекладач має право здійснювати офіційний переклад юридичних документів, завірення копій українських документів, завірення перекладів, складених іншими особами. Тобто *такий переклад не потребує подальшого засвідчення в нотаріуса*.

¹ Ministerstwo sprawiedliwości: Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego. URL: <https://bip.ms.gov.pl/pl/rejstry-i-ewidencje/tlumacze-przysiegli/download,1822,0.html>.

² Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2004 р. № № 40–42. С. 1530. Ст. 492.

Із проблеми засвідчення перекладу в Україні плавно випливає ще одна проблема. Відповідно до гл. 8 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, нотаріус засвідчує правильність перекладу документа з однієї мови іншою, якщо він знає відповідні мови, з яких або якими перекладається документ. Якщо нотаріус не знає відповідних мов (однієї з них), переклад документа може бути зроблено перекладачем, справжність підпису якого засвідчує нотаріус за правилами, передбаченими цим Порядком³.

Український нотаріус, якщо він не знає мови, засвідчує лише *справжність підпису перекладача*, а не достовірність самого перекладу тексту, що важливо.

Оскільки відповідно до ст. 27 Закону України «Про нотаріат», шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі⁴.

Аналізуючи ці норми, доходимо висновку, що коли перекладач здійснив переклад з помилками, а не знаючий мови нотаріус, своєю чергою, добросовісно вчинив нотаріальну дію із засвідчення справжності підпису такого перекладача, то фактично незрозуміло, хто і як буде нести відповідальність за якість такого перекладу.

І знов повертаємося до досвіду наших держав-сусідів. Польський присяжний перекладач несе цивільну і професійну відповідальність за здійснений переклад та засвідчує його правильність. Професійна відповідальність передбачає попередження, накладення штрафу, позбавлення права займатися цією професією на визначений період, поведення повторної перевірки. Такі заходи є гарним стимулом для перекладачів і спонукають до сумлінного виконання своїх обов'язків.

Діяльність перекладача в Україні не регламентована, перекладач – це самозайнята особа, яка займається перекладацькою діяльністю, не порушуючи законодавства. Діяльність же присяжного перекладача в інших державах щодо юридичного перекладу добре регламентована, а наявність професійних обов'язків і окремих прав надає такій особі інакший правовий статус.

Дуже часто буває так, що під час перекладу, наприклад, у кримінальних провадженнях, присяжний перекладач дізнається такі відомості, які надалі він повинен зберігати в таємниці, і це є його прямим професійним обов'язком.

Якщо звертаємося до законодавства України, то, відповідно до ст. 68 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК), за завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе відповідальність, встановлену законом⁵. Крім того, перекладача можна притягнути до кримінальної відповідальності відповідно до ст. 387 Кримінального кодексу України за розголошення даних оперативного-розшукової діяльності, досудового розслідування.

Однак не йдеться про збереження українським перекладачем у таємниці фактів і обставин, з якими він ознайомився під час перекладу, професійної ж відповідальності немає і поготів.

Ще одним позитивним аспектом інституту присяжного перекладача є те, що такий перекладач повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію, що не може не відобразитися на його професійних навичках.

Відповідно до ст. 6 вже згаданого Закону «Про професію присяжного перекладача», особа, яка набула повноважень для виконання професійних обов'язків присяжного перекладача, отримує право на виконання цих обов'язків *після складення присяги і внесення її в реєстр присяжних перекладачів*.

Особа, яка набула повноважень присяжного перекладача, подає заяву, згідно з якою вона вноситься в реєстр присяжних перекладачів, що ведеться міністерством юстиції.

Звичайно, в Україні була зроблена спроба формування Довідково-інформаційного реєстру перекладачів, які б могли залучатися до судового розгляду. Реєстр перекладачів – це веб-сторінка Державної міграційної служби України, що містить відомості про перекладачів, які можуть залучатися органами державної влади.

³ Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції від 22 лютого 2012 р. № 296/5. Офіційний вісник України. 2012. № 17. С. 66. Ст. 632. Код акта 60599/2012.

⁴ Про нотаріат: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10. С. 474. Ст. 88.

Даний реєстр використовується нечасто через низку проблемних аспектів, як-от неможливість знайти необхідну інформацію про перекладача та мову, якою він володіє. Тому на практиці питання залучення перекладачів вирішуються в різний спосіб. Наприклад, коли перекладач залучається особою, яка бере участь у справі, то це питання особа вирішує на власний розсуд. Якщо ж перекладача залучає суд, то частіше за все останній звертається або до вищих навчальних закладів, або до бюро перекладів, які діють на приватній основі і зазвичай мають широку спеціалізацію щодо здійснення перекладу відповідної термінології.

За характером своєї діяльності судові перекладачі стикаються з людьми різних національностей, вікових груп, релігійних і культурних світоглядів. Саме тому судовий перекладач повинен мати багатий словниковий запас і добре розбиратися в тонкощах культурних і релігійних питань.

Тому, окрім лінгвістичних навичок, судовим перекладачам необхідне ще й розуміння юридичних процедур. Водночас вони мають зберігати неупереджене ставлення та конфіденційність. Якісний переклад у суді означає не просто задоволення запитів клієнта, а й відповідність визначеним естетичним стандартам, щоб забезпечити тонкощі юридичного процесу.

Отже, головна вимога в професії судового перекладача – це підготовка. В ідеалі перед початком судового процесу перекладач має ознайомитися з матеріалами справи, вникнути в деталі й ознайомитися з лексичною та термінологічною базою, що необхідна для цієї конкретної судової справи. За регламентом, судовий перекладач має негайно проінформувати про ті випадки, коли він не може взяти участь у судових засіданнях через етичні, моральні, релігійні й інші міркування⁶.

Як свідчить досвід Польщі, зменшення адміністративної тяганини для громадян, професійна відповідальність судових перекладачів, високий рівень їхньої кваліфікації, а також можливість за допомогою офіційних реєстрів знайти такого фахівця (що є неабиякою опціональною зручністю як для громадян, так і для органів публічної влади) вже є вагомими аргументами на користь впровадження такого інституту і в національне законодавство.

Крім того, прогресивний досвід досліджуваного інституту можна проілюструвати в розрізі аналізу його функціонування і в інших країнах.

В **Австрії**, як і в Польщі, функціонує інститут судового перекладача. Всі судові перекладачі є членами Австрійського об'єднання присяжних та сертифікованих перекладачів (Österreichischer Verband der allgemein beeideten und gerichtlich zertifizierten Dolmetscher), що існує з 1920 р. як неполітичне об'єднання, головним завданням якого є сприяння професійним інтересам присяжних і сертифікованих перекладачів Австрії⁷.

В Австрії діяльність перекладачів у судовому процесі регламентується Кримінально-процесуальним кодексом, Положеннями для судів I та II інстанцій, а також Законом «Про експертів та судових перекладачів» від 1975 р⁸.

П. 2 § 125 Кримінально-процесуального кодексу Австрійської Республіки визначає перекладача як «особу, яка на основі своїх особливих знань здатна здійснювати переклад з мови судочинства іншою мовою або перекладати з іншої мови мовою судочинства», а Закон «Про експертів та судових перекладачів» (далі – ЗЕСП) розрізняє усного перекладача (Dolmetscher) – як мовного експерта, який перекладає усний текст із вихідної мови мовою перекладу, і письмового перекладача (Übersetzer) – як мовного експерта, що перекладає усний текст з однієї мови іншою (§ 13 ЗЕСП).

Підставами для внесення даних перекладача до реєстру є: професійні знання, повна дієздатність, наявність постійного місця проживання в районі суду I інстанції, в юрисдикції якого вноситься запис, чесність, знання правил поведінки в суді та досвід роботи для випускників спеціалізації «Перекладач» – 2 роки, без наявності відповідного диплома – 5 років.

⁶ Антонюк Н.М. Іноземномовний переклад в межах судових засідань та роботі Верховного Суду України. Вісник Академії адвокатури України. 2013. Число 2. С. 147–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2013_2_26.

⁷ Österreichischer Verband der allgemein beeideten und gerichtlich zertifizierten Dolmetscher. URL: <http://www.gerichtsdolmetscher.at/>.

⁸ Dokalik D., Weber M. Das Recht der Sachverständigen und Dolmetscher. SDG, Geb A Gund Verfahrensrechtliche Vorschriften mit Materialien, Anmerkungen, Judikatur, Erlässen, Standesregeln und Empfehlungen. 2 Auflage. Wien: Linde, 2012. 254 s.

Сертифікаційний екзамен приймає комісія в складі трьох спеціалістів: юриста – голови комісії, представника об'єднання присяжних та сертифікованих перекладачів і експерта-лінгвіста. Іспит складається з декількох частин, в яких перевіряють не лише мовну компетентність претендента, перекладацькі навички, техніки перекладацьких нотаток, а й фахові знання основ юриспруденції. Оплата за іспит становить 400 євро. У разі успішного складання іспиту, перекладач офіційно складає присягу й отримує посвідчення у вигляді електронної картки, на якій зазначено прізвище й ім'я, дату складення присяги та робочі мови перекладача⁹.

Круглу печатку для подальшого завірення письмових перекладів перекладач замовляє особисто. Згодом печатку та підпис перекладача наносять на електронну картку – так спрощується здійснення письмових перекладів у межах електронного судочинства Австрії.

Австрійське об'єднання присяжних та сертифікованих перекладачів завдяки строгій процедурі відбору гарантує належну фахову компетентність перекладачів, яких згодом залучають до кримінального провадження, та забезпечує потреби судів чи інших офіційних установ у сертифікованих усних чи письмових перекладачах.

Український законодавець наділив перекладача в Україні конкретними правами й обов'язками, тоді як ні національний процесуальний закон не прописує детально ролі перекладача і не відмежовує його права, ні чинний в Австрії закон про експертів та перекладачів не визначає дозвільного принципу їхньої діяльності; прописана лише присяга перекладача та порядок його залучення⁹.

У кримінальному праві Австрії немає окремої норми, яка б чітко встановлювала кримінальну відповідальність перекладача. Проте в КПК можна знайти багато норм, які регулюють кримінальну відповідальність експерта, процесуальні права й обов'язки якого ототожнюють із перекладачем, наприклад, абз. 1 § 288 чи § 306 КПК Австрії (позбавлення волі експерта до трьох років за надання завідомо неправильного висновку). Незважаючи на відсутність норм, які б регулювали недобросовісну діяльність перекладача, у судовій практиці застосовують вищезгадані норми. Окрім того, відповідно до Закону «Про експертів та судових перекладачів», перекладач не має права розголошувати без дозволу суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження, які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків, він несе відповідальність за правильність завірених ним перекладів⁸.

В Австрії значну увагу приділяють також професійно-етичним аспектам поведінки перекладача. Зокрема, Міністерством внутрішніх справ, Головним комісаріатом у справах біженців, об'єднанням присяжних та сертифікованих перекладачів Австрії та Інститутом теоретичного та прикладного перекладознавства університету м. Грац розроблено та видано окремий посібник «Кодекс професійної етики судових перекладачів», в якому проголошено такі принципи:

1. **Конфіденційність.** Перекладач зберігає в таємниці і нерозголошує відому йому із кримінального процесу інформацію.
2. **Нейтралітет.** Перекладач дбає лише про якість перекладу, не звертаючи уваги на позиції сторін.
3. **Точність і повнота перекладу.** Перекладач намагається перекласти висловлювання точно і повно, а за можливістю – також передати емоції та культурні особливості.
4. **Професіоналізм.** Перекладач зобов'язаний знати межі своєї ролі і не переступати їх, не втручатися в розмову і не приймати на себе чужі ролі (слідчого, секретаря тощо).
5. **Тактовна поведінка.** Перекладач поводить тактовно стосовно інших учасників процесу для підтримання офіційної обстановки¹⁰.

Судовий перекладач у Німеччині. Як ми вже згадували, часто українські громадяни стикаються із проблемою, коли здійснені українськими перекладачами і завірені українськими нотаріусами документи на території інших держав не дійсні. Про це відомо компетентним юристам, однак не всім звичайним українцям, які, подаючи відповідні оригінали та переклади документів, здійснені в Україні, отримують у держорганах європейських держав відмову в їх прийнятті.

⁹ Ничка І.Р. Правові аспекти діяльності перекладача в кримінальному провадженні за законодавством України та Австрії. Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». 2015. Вип. 36 (3). С. 184–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2015_36%283%29__25.

¹⁰ Der Berufs und Ehrenkodex des ÖVGd istauf der Webseitedes Verbandes. URL: <http://www.gerichtsdolmetscher.at/deutsch/ehrenkodex>.

Як відомо, засвідчення офіційного документа, перекладеного з української мови німецькою, відбувається за правилами та нормами, встановленими на території відповідної німецькомовної держави (Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН), Австрії, Швейцарії тощо), і навпаки – засвідчувати офіційний документ, перекладений із німецької мови українською, можна лише на основі відповідних українських законодавчих і адміністративних приписів. На відміну від ФРН, де правильність перекладу засвідчують присяжні перекладачі, в Україні роботу перекладача засвідчує нотаріус¹¹.

Варто зазначити, що в Німеччині підготовку перекладачів забезпечують також державні й приватні спеціалізовані вузи та курси в приватних школах. Студенти курсів отримують державну ліцензію на перекладацьку діяльність.

Є ще один шлях стати перекладачем. Можна скласти екзамен при Торгово-промисловій палаті федеральних земель Німеччини. На ринку праці цей тест є альтернативою атестата бакалавра (чи магістра) і дає можливість подати заяву про прийняття присяги як перекладача. Лише обмежена кількість студентів спроможна стати перекладачами-синхроністами (вступні іспити і навчальна програма дуже складні). Щоб перекладати в галузях юриспруденції і медицини обов'язково потрібно отримати ліцензію. Хоча в інших галузях перекладу її не обов'язково мати¹².

У ФРН офіційний переклад документів, що підтверджують юридичні факти (свідочств, сертифікатів, документів про освіту, нотаріальних заяв тощо), мають право здійснювати тільки уповноважені на це перекладачі (нім. *ermächtigte / beeidigte Übersetzer*)¹¹.

Власне термін «присяжний перекладач» походить із Німеччини. Тут, незважаючи на багату історію судового перекладу – понад 60 років, дотепер немає єдиного закону про нього на федеральному рівні. Розрізнені нормативні акти є тільки в деяких федеральних землях ФРН. Судові і поліцейські перекладачі в різних федеральних землях називаються присяжними, громадськими, уповноваженими тощо¹³.

Інститут *присяжного перекладача* у ФРН має чимало регіональних особливостей, які досі повною мірою не відображені в українській перекладознавчій і юридичній літературі. Так, німецький перекладач (громадянин ФРН), який хоче отримати *уповноваження здійснювати посвідчення перекладу* (нім. *Ermächtigung zur Beglaubigung des Zieltextes*), повинен обов'язково скласти незалежний державний іспит, який підтверджує його кваліфікацію (нім. *Diestaatliche Prüfung für Übersetzerinnen und Übersetzersowie für Dolmetscherinnen*), а також так звану *загальну присягу* (нім. *Allgemeine Beeidigung*)¹¹.

Вищезазначений іспит у кожній федеральній землі проводить *Центр з організації й проведення державних іспитів* (нім. *Landesprüfungsamt*). Його мають право складати перекладачі, які отримали кваліфікацію перекладача в спеціалізованих закладах освіти і набули щонайменше трьохрічного професійного досвіду. Документ про успішне складання державного іспиту є допуском до процедури *загальної присяги*, що здійснюється на подання самого перекладача при місцевих та земельних судах ФРН. Правда, у кожному із земельних судів ФРН є свої вимоги допуску до такої присяги.

Після складення *присяги* перекладач отримує професійну спеціалізацію *судовий перекладач* або *перекладач офіційних документів* (нім. *Gerichtsdolmetscher* або *Urkundenübersetzer*). Його прізвище вносять до реєстру офіційних судових перекладачів і він отримує право засвідчувати свої переклади іменною печаткою присяжного перекладача¹¹.

Крім того, у ФРН наявний відповідний *реєстр* присяжних перекладачів, знайти інформацію в якому може кожен, хто потребує послуги перекладача. Такий реєстр включає всіх перекладачів, які присягають в окремих землях ФРН, які публічно призначені або загалом уповноважені. База даних призначена для швидкого функціонального пошуку перекладача з необхідної мови в кожній федеративній землі¹⁴.

¹¹ Засвідчення офіційного документа, перекладеного з української мови німецькою // Des Zentrum Deutschen Rechts. URL: <http://zdr.knu.ua/ua/biblioteka-1/bila-knyha-z-reformuvannia-ukrainskoi-iurydychnoi-osvity/359-zasvidchennia-ofitsiinoho-dokumenta-perekladenoho-z-ukrainskoi-movy-na-nimetsku>.

¹² Максименко Л.О. Зарубіжний досвід організації підготовки перекладачів на сучасному етапі розвитку вищої освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». 2015. Вип. 131. С. 74–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_131_19.

¹³ Винников А.В. О мировых закономерностях полицейского и судебного перевода. Евразийская адвокатура. 2013. № 1. Ч. 2. С. 89–103.

¹⁴ Dolmetscher und Übersetzerdatenbank. URL: <http://www.justiz-dolmetscher.de/>.

Спеціальний статус посвідченого перекладача, термінолога чи усного перекладача є в Професійному кодексі Квебеку (Канада). У **Канаді** до судових перекладачів висуваються дуже суворі вимоги. Міністерство юстиції в Канаді відіграє роль певної судово-перекладацької організації, яка приймає іспити від кандидатів на посаду судового перекладача та скеровує в суди тільки компетентних перекладачів. Отже, суддя вже не повинен пересвідчуватися в компетентності перекладача, його відповідності вимогам щодо неупередженості тощо.

У **Франції** діяльність бюро перекладів підлягає обов'язковому державному ліцензуванню. Законодавство Французької Республіки закріплює статус судових перекладачів як судових експертів. Усі вони реєструються в Національному реєстрі судових експертів, до яких рекомендується звертатися судам. Закон Французької Республіки допускає використання перекладу в режимі відеоконференції чи телефоном, і в таких випадках можливе залучення як перекладача будь-якої компетентної особи¹⁵.

У **США** судові перекладачі законодавчо діляться на категорії:

а) сертифіковані – перекладачі іспанської мови, мови навахо (місцевих індіанців) і креольської, гаїтянської мов, які склали сертифікаційний іспит в Адміністративному офісі Федерального суду США за затвердженими державними програмами сертифікації письмового й усного перекладу;

б) професійно кваліфіковані – перекладачі інших мов, які мають досвід роботи на конференціях і склали іспит усного перекладу або які входять у спеціалізовані організації перекладачів типу СРО, які пройшли 50-годинний курс юридичної підготовки та надали рекомендації трьох перекладачів тієї ж мови;

в) перекладачі, які володіють мовою особи, – ними визнають осіб, які продемонстрували суду здатність успішно переводити з / іншою мовою.

За необхідності залучення в процес перекладача рідкісної мови, Керівництво із судової політики США (т. 5, § 420.40) дозволяє судам звертатися до перекладацьких агентств. Перед початком судових засідань перекладач дає зобов'язання під присягою про правильний переклад¹³.

У **Великобританії** є декілька реєстрів добровільних об'єднань перекладачів, серед яких Національний реєстр перекладачів для громадських потреб і Реєстр членів Асоціації поліцейських і судових перекладачів. Членство в об'єднанні перекладачів для громадських потреб є платним, більшість перекладачів мають лише мінімальний рівень підготовки. Члени Асоціації поліцейських і судових перекладачів складають присягу, а їхня компетенція перевіряється офіційними інституціями. Більшість перекладачів Великобританії є членами декількох об'єднань.

В **Австралії** є дві організації, члени яких вважаються акредитованими перекладачами: Національний державний офіс з акредитації письмових та усних перекладачів і Австралійський інститут письмових і усних перекладачів. Проте за відсутності акредитованого перекладача законодавство Австралії дозволяє за контрактом залучити до кримінального процесу неакредитованих перекладачів. Суд замовляє будь-якого перекладача в межах доцільності фінансових витрат і затрат часу перекладача на дорогу. Попередньо працівники суду повинні переконатися в тому, що перекладач правильно розуміє свою роль, що в нього відсутній конфлікт інтересів, що він зберігатиме таємницю¹⁵.

Як можна переконатися, законодавче регулювання інституту присяжного перекладача в європейських країнах має схожі тенденції: здійснювати офіційний переклад документів, а також фаховий юридичний переклад у суді можуть не будь-які перекладачі, які мають диплом (як це зараз в Україні), а кваліфіковані фахівці, компетенція яких підтверджується спеціалізованими державними іспитами, успішне складання яких дає допуск до складення присяги судових перекладачів, що в черговий раз підкреслює підвищений рівень професійної відповідальності судових перекладачів порівняно з іншими фахівцями в перекладацькій сфері.

Висновки. Отже, провівши науково-емпіричне дослідження правового інституту присяжного перекладача на прикладі законодавства низки держав і з урахуванням прогресивних ідей світового досвіду, ми дійшли висновку, що такий інститут необхідно впровадити і в українську правову систему з таких причин:

¹⁵ Савчук Р.М. Залучення та відвід перекладача учасника адміністративного судочинства: зарубіжний досвід та українські реалії. Право і суспільство. 2017. № 2. Ч. 2. С. 96–99. URL: http://pravoissuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/part_2/22.pdf.

1. Присяжний перекладач має інакший правовий статус, ніж звичайний перекладач, він складає присягу, відомості про нього вносяться у відповідний реєстр, а переклад юридичних текстів він здійснює на офіційній основі і несе відповідальність за правильність і достовірність такого перекладу.
2. Крім того, перекладений присяжним перекладачем юридичний документ не потребує подальшого засвідчення в нотаріуса, що важливо на для осіб, які користуються послугами такого перекладу, і є значною перевагою для громадян через спрощення адміністративної тяганини.
3. Отримання статусу присяжного перекладача передбачає необхідність у хорошій і дійсно висококваліфікованій підготовці, оскільки для цього потрібно скласти спеціальний фаховий кваліфікаційний іспит, який підтвердить вміння особи здійснювати юридичний переклад, а отже, і досконале знання і розуміння юридичної термінології, що є надзвичайно необхідним для відправлення судочинства. Періодичне проведення переатестації буде слугувати додатковим стимулом і сприятиме постійному вдосконаленню фахових знань і вмінь.
4. Суд, у межах територіальної юрисдикції якого буде діяти присяжний перекладач, дістане можливість отримати послуги атестованого фахівця в наданні усного чи письмового перекладу з різних мов, що об'єктивно сприятиме дотриманню засад судочинства.
5. Присяжний перекладач несе цивільну і професійну відповідальність за правильність і якість зробленого перекладу, а також повинен зберігати в таємниці інформацію, отриману під час здійснення своєї професійної діяльності. Така відповідальність є неабияким стимулом для виконання своїх обов'язків старанно і без упереджень.
6. Можна передбачити певні вимоги до кандидатів на посаду присяжних перекладачів, зокрема: наявність громадянства, наявність вищої професійної освіти, а також спеціальної підготовки, певний досвід роботи у сфері перекладацької діяльності.

Підсумовуючи основні аспекти проведеного дослідження, варто наголосити і на тому, що юридичний переклад – це перекладацька діяльність високого ступеня складності, що вимагає від перекладача міждисциплінарної кваліфікації: знань національного й іноземного права, своїх процесуальних функцій, володіння і досконалого розуміння тонкощів усієї юридичної термінології. Незважаючи на те, що в кожній із проаналізованих країн дещо різна законодавча регламентація даного інституту, різні професійні традиції, однак всюди простежується тенденція до підвищення фаховості й якості виконання юридичного перекладу.

Як показує закордонний досвід, сприяти вдосконаленню якості юридичного перекладу необхідно спільними зусиллями: як з боку держави, так і з боку самих перекладачів. Україна повинна запровадити на законодавчому рівні інститут присяжних перекладачів, розробити детальне нормативне регулювання, впровадити власні вимоги до професійної діяльності присяжного перекладача, а також забезпечити їх єдиний реєстр.

Присяжні перекладачі також зможуть захищати свої інтереси в неполітичних громадських професійних об'єднаннях, завданнями яких стало б і розроблення професійних стандартів, дотримання яких є запорукою дійсно якісних і висококваліфікованих перекладацьких послуг.

Анотація

Стаття присвячена аналізу сутності інституту присяжного перекладача на основі досвіду інших країн; досліджуються основні проблеми, пов'язані з відсутністю даного інституту в Україні; надано рекомендації щодо його впровадження в національну правову систему.

Summary

This article is devoted to the analysis of the essence of the institution of a juror translator based on the experience of other countries; the main issues associated with the lack of this institution in Ukraine and included recommendations for its introduction to the national legal system.

Використана література:

1. Ministerstwo sprawedliwosci: Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego. URL: <https://bip.ms.gov.pl/pl/rejesty-i-ewidencje/tlumacze-przysiegli/download,1822,0.html>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2004. № № 40–42. С. 1530. Ст. 492.
3. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції від 22 лютого 2012 р. № 296/5. Офіційний вісник України. 2012. № 17. С. 66. Ст. 632. Код акта 60599/2012.
4. Про нотаріат: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № № 9–10. С. 474. Ст. 88.
6. Антонюк Н.М. Іноземномовний переклад в межах судових засідань та роботі Верховного Суду України. Вісник Академії адвокатури України. 2013. Число 2. С. 147–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2013_2_26.
7. Österreichischer Verband der allgemein beeideten und gerichtlich zertifizierten Dolmetscher. URL: <http://www.gerichtsdolmetscher.at/>.
8. Dokalik D., Weber M. Das Recht der Sachverständigen und Dolmetscher. SDG, Geb A Gund Verfahrensrechtliche Vorschriften mit Materialien, Anmerkungen, Judikatur, Erlässen, Standesregeln und Empfehlungen. 2 Auflage. Wien: Linde, 2012. 254 s.
9. Ничка І.Р. Правові аспекти діяльності перекладача в кримінальному провадженні за законодавством України та Австрії. Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». 2015. Вип. 36 (3). С. 184–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2015_36%283%29__25.
10. Der Berufs und Ehrenkodex des ÖVGD ist auf der Webseitendes Verbandes. URL: <http://www.gerichtsdolmetscher.at/deutsch/ehrenkodex>.
11. Засвідчення офіційного документа, перекладеного з української мови німецькою // Des Zentrum Deutschen Rechts. URL: <http://zdr.knu.ua/ua/biblioteka-1/bila-knyha-z-reformuvannia-ukrainskoi-iurydychnoi-osvity/359-zasvidchennia-ofitsiino-ho-dokumenta-perekladenoho-z-ukrainskoi-movy-na-nimetsku>.
12. Максименко Л.О. Зарубіжний досвід організації підготовки перекладачів на сучасному етапі розвитку вищої освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». 2015. Вип. 131. С. 74–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_131_19.
13. Винников А.В. О мировых закономерностях полицейского и судебного перевода. Евразийская адвокатура. 2013. № 1. Ч. 2. С. 89–103.
14. Dolmetscher und Übersetzerdatenbank. URL: <http://www.justiz-dolmetscher.de/>.
15. Савчук Р.М. Залучення та відвід перекладача учасника адміністративного судочинства: зарубіжний досвід та українські реалії. Право і суспільство. 2017. № 2. Ч. 2. С. 96–99. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/part_2/22.pdf.

Olesia Chepys,

*Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Civil Law and Procedure
Uzhhorod National University*

Alina Yuska,

*Student of Faculty of Law
Uzhhorod National University*